

3. Медична освіта у світі та в Україні / Поляченко Ю.В., Передерій В.Г., Волосовець О.П. та ін. - К.: Книга плюс, 2005. - 384 с.
4. Система управління якістю медичної освіти в Україні: Монографія / І.Є.Булах, О.П.Волосовець, Ю.В.Вороненко та ін.-Д.: АРТ-ПРЕС, 2003.-212 с.

Надійшла 07.02.2008р.

В.С.Доля, В.И. Мозуль, В.В. Головкин

Оптимизация учебного процесса по фармакогнозии в контексте Болонской декларации

Положения Болонской декларации подлежат неуклонному внедрению в учебный процесс высших медицинских учебных заведений. В работе рассматриваются вопросы преподавания фармакогнозии по кредитно-модульной системе. Переход к кредитно-модульной системе преподавания способствует повышению мотивации студентов к образованию на протяжении всего периода обучения.

Ключевые слова: фармакогнозия, кредитно-модульная система, итоговый модуль

V.S. Dola, V.I. Mozul, V.V. Golovkin

Optimization of educational process on farmacognosy in context Bologna's declaration

Positions Bologna's declaration is a subject to steady introduction in educational process of the maximum medical educational institutions. In work questions of teaching farmacognosy on credit-modular system are considered. Transition to credit-modular system of teaching promotes increase of motivation of students to formation during all period of training.

Key words: farmacognosy, credit-modular system

Відомості про авторів:

Доля В.С., д.фарм.н., професор, зав. кафедри фармакогнозії ЗДМУ;

Мозуль В.І., к.фарм.н., доцент кафедри фармакогнозії ЗДМУ;

Головкин В.В., к.фарм.н., кафедри фармакогнозії ЗДМУ.

Адреса для листування:

Мозуль В.І., 69035, м. Запоріжжя, пр. Маяковського 26, ЗДМУ, кафедра фармакогнозії з курсом ботаніки.

Тел.: (0612) 34-23-31

УДК 378.147:61

Г.А. Зідрашко, В.К. Сирцов, В.М., Євтушенко, О.Г. Алієва,
Т.С. Громоковська, О.І. Потоцька, О.В. Федосєєва

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ НА КАФЕДРІ ГІСТОЛОГІЇ, ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ ЗДМУ

Запорізький державний медичний університет

Ключові слова: аудиторна самостійна робота, поза аудиторна самостійна робота, пізнавальна діяльність, творча діяльність

Розглянуто організацію самостійної роботи студентів на кафедрі гістології, цитології та ембріології ЗДМУ.

Самостійна робота студента є органічною частиною навчального процесу у ЗДМУ і відіграє вирішальну роль у формуванні особистості майбутнього лікаря, є одним з ефективних засобів розвитку пізнавальної активності студентів і формування у них самостійності в процесі навчання.

Поняття "самостійна робота студентів" різні автори тлумачать по-різному: деякі вважають самостійну роботу необхідною стороною, елементом будь-якого методу навчання у ВНЗ; інші відносять до неї тільки самостійне вивчення матеріалу; треті трактують самостійну роботу як обов'язок студентів, передбачений навчальним планом і характером навчання [1,2,3]. Але всі дослідники акцентують увагу на необхідності приділяти їй велику увагу. Це пояснюється деякими причинами: по-перше, будь-яка аудиторна робота включає елемент самостійної, оскільки особистість засвоює матеріал завжди сама; по-друге, саме різноманітна

самостійна робота забезпечує найбільш високій рівень засвоєння матеріалу – трансформацію; по-третє, тільки в процесі самостійної роботи формується переконання; по-четверте, самостійна робота, що переходить в самоосвіту, формує у студентів такі якості особистості та характеру як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість.

У даний час існує декілька точок зору на питання про сутність самостійної роботи. З одного боку, вона ототожнюється із самостійною діяльністю і розглядається в системі лекційних, практичних занять, лабораторних робіт і семінарів як сприйняття та самостійне осмислювання студентами інформації, що повідомляється викладачем. З іншого боку, самостійною роботою вважається тільки така, у ході якої студент без допомоги викладача, аналізуючи і узагальнюючи навчальний матеріал, перевіряє свої висновки та отримані результати [2].

Існує дві форми самостійної роботи студентів: аудиторна і поза аудиторна. Основні види аудиторної самостійної роботи такі: консультації, семінари, контрольні роботи. Поза аудиторна самостійна робота має значно більший перелік різних видів: вивчення навчальної та додаткової літератури; вивчення методичних розробок з теми; робота з конспектом лекцій; складання таблиць, графіків, схем; самостійний пошук інформації тощо.

Самостійна робота студента може бути інтерпретована як уміння студента систематизувати, планувати, контролювати і регулювати свою діяльність, свої дії без допомоги і контролю з боку викладача.

У студентів, які вступили до ВНЗ, сформувалась власна система самостійної роботи. Але методи навчання у вищому навчальному закладі значно відрізняються від методів навчання в середній школі. Необхідно визнати, що рівень підготовки студентів-першокурсників до самостійної роботи дуже низький. Переважна більшість з них не вміють слухати і конспектувати лекції: не вміють заглиблено працювати з книгою; не хочуть звертатися до додаткової літератури; не вміють самостійно підбирати літературу; не підготовлені до вступу з повідомленнями, доповідями; не вміють аналізувати виступи одногрупників та ін. Особливо невеликим є відсоток першокурсників, які можуть виконувати такі види самостійної роботи як складання тез, написання рефератів, підготовка потрібної літератури. Трапляються такі випадки, коли студенти добре засвоюють певні положення лекції або навчального посібника, але не можуть розкрити їх сутність, застосувати їх до відповідної ситуації, до того чи іншого конкретного факту дійсності. Багато студентів перших курсів не знають можливостей бібліотек, читальних залів, не вміють організувати свою роботу, раціонально використовувати вільний час для навчання. Відсутність цих умінь відразу ж негативно позначається на якісному виконанні завдань, на засвоєнні програмного матеріалу з усіх навчальних дисциплін.

Тільки чітка організація самостійної роботи першокурсників забезпечуватиме високий рівень знань і умінь студентів, якість їх професійної підготовки. Першокурснику перш за все потрібна система, систематичне засвоєння основ наук, потрібна суворо організована своєї праці та часу з першого дня, першої лекції. Адже саме від цього залежить, чи зможе людина навчатися в університеті.

Навчальна робота у ВНЗ вимагає від студента самодисципліни, високої само організованості та самоконтролю. Оволодіння методами і прийомами самостійної роботи, розвиток умінь і навичок систематично вчитися можливе тільки в результаті безупинної праці, організації занять за планом. Студенти повинні розуміти, що відвідування занять є обов'язко-

вим. При цьому важливі не лише присутність на занятті, а активна участь в ньому; треба уважно слухати викладача, вести необхідні записи, запам'ятовувати і засвоювати матеріал.

Так, слухаючи лекції, студенти вчаться самостійно працювати, аналізувати факти явища, робити узагальнення і наукові висновки. Основи знань закладаються на лекціях, і тому від якості роботи студента в ході її залежить продуктивність інших форм навчальної праці. Першокурсники повинні постійно підтримувати увагу, слухаючи лекції. Потрібно не відволікатися, навчатися вольовими зусиллями підтримувати зосередженість. Існують деякі рекомендації з приводу правильного слухання лекції. Перш за все, це поза слухача - правильний вибір вертикальної посадки тіла сприяє зосередженню, і, навпаки, коли тіло розслабляється, теж саме відбувається і з мозком. Погляд на лектора теж має бути зосередженим - так легше слухати. Необхідно розподіляти свою увагу: слухати, розуміти і записувати.

Особливо важливий матеріал студенти вчаться конспектувати. Це вимагає попереднього обмірковування інформації наступного запису, що сприяє більш ретельному засвоєнню матеріалу. Під час конспектування лекцій рекомендується дотримуватись наступних правил: записи по кожному предмету вести в окремому зошиті; навчитися писати чітко і швидко; використовувати скорочення слів, умовні позначки; кожен головну думку потрібно фіксувати з абзацу; виділяти глави, розділи, підкреслювати важливі думки, приклади.

Практичні заняття на кафедрі проходять паралельно лекційному курсу і мають великі можливості раціонального зв'язку самостійної творчої роботи студента і спрямовуючої ролі викладача. На практичних заняттях кожний студент індивідуально виконує завдання, а у випадку утруднень одержує консультацію у викладача. При самостійній роботі на перший план виступають індивідуальні особливості студента, рівень організованості, самодисципліни, від яких у значному ступені залежить успіх у навчанні. Головною умовою продуктивності практичних занять є попереднє ознайомлення з теорією, читання окремих розділів підручника та засвоєння основних положень даної теми.

Основною формою навчальної роботи студента з підготовки до семінару є самостійне вивчення першоджерел, навчальної та наукової літератури. Крім обов'язкового матеріалу також потрібно ознайомитися з рекомендованою літературою, скласти тези, виписати незрозумілі питання і знайти на них відповіді. За кожним питанням семінару потрібно скласти розгорнутий план відповіді, зробити виписки для доказу і ілюстрації теоретичних положень.

На практичних заняттях з гістології, цитології та ембріології студенти поглиблено вивчають мікропрепарати за допомогою світлооптичного мікроскопу, знайомляться з сучасними методами і навичками експериментування. Практичні заняття розвивають у студентів ініціативу, спостережливість, самостійність у вирішенні поставлених питань. Найскладнішим при вивченні морфологічних наук являється диференціювання гістологічних структур та їх елементів. Перед тим, як приступити до виконання практичної роботи, студент повинен знати не тільки, що і як він буде робити, але і зобов'язаний також відобразити основні структури мікропрепарату та позначити морфологічні елементи у ньому. Для забезпечення ефективної самостійної роботи студентів на практичних заняттях, співробітниками нашої кафедри розроблений спеціальний методичний посібник для самостійної роботи студентів під час практичних занять, у якому розроблений алгоритм вивчення мікропрепаратів. Посібник включає також основні положення теми у вигляді схем, а також питання для самоконтролю до кожного практичного заняття та Модулям 1 та 2, що допоможе студентам зберегти час, покращати засвоєння теоретичних знань та практичних навичок, активізуватиме пізнавальну та творчу діяльність.

Навчання у медичному університеті вимагає від студента великої наполегливості та максимального напруження сил, систематичної самостійної роботи з книгою, в системі Інтернет, а на старших курсах – біля ліжка хворого.

Процес наукової організації навчальної та пізнавальної роботи студентів забезпечується організуючою роллю викладача та організацією власної діяльності студентом. Відсутність однієї з цих сторін дає низькі результати у навчанні. Ефективність самостійної праці студентів залежить також від оточуючої обстановки та місця праці. У зв'язку з цим студентам доцільно навчитися працювати в читальних залах, бібліотеках. Для організації самостійної роботи студентів-першокурсників важливе значення мають такі вказівки: поступове входження в роботу; помірність і ритм в роботі; послідовність і систематичність діяльності; правильне чергування праці та відпочинку; зміна різних форм розумової діяльності.

Таким чином, невід'ємною частиною організації самостійної роботи майбутніх лікарів має бути процес формування творчих умінь. Самостійна робота студентів має бути організована з урахуванням їх індивідуальних особливостей, а творчі завдання для самостійної роботи мати різний ступінь складності. Самостійна робота студентів допомагає активізувати не тільки їх пізнавальну діяльність, але й сприяє розвитку клінічного мислення у майбутніх лікарів.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андреев В.И. Диалектика воспитания и самовоспитания творческой личности. -Казань: Изд-во Казанского университета, 1988.-228 с.
2. Бокуть Б.В. Вузівське навчання. - Мінськ: Університетське, 1989.
3. Маслоу А.Г. Самоактуализация личности и образования: Пер. С англ. Ин-т психологии АПН Украины. - Киев: Донецк, 1994. - 52с.

Надійшла 20.02.2008р.

G.A. Zidrashko, V.K. Syrtsov, V.M. Yevtushenko, E.G. Alieva, T.S. Gromokovskaya, E.I. Pototskaya, O.V. Fedoseeva

Организация самостоятельной работы студентов на кафедре гистологии, цитологии и эмбриологии ЗГМУ

Рассмотрена организация самостоятельной работы студентов на кафедре гистологии, цитологии и эмбриологии ЗГМУ.

Ключевые слова: аудиторная самостоятельная работа, внеаудиторная самостоятельная работа, познавательная деятельность, творческая деятельность

G.A. Zidrashko, V.K. Syrtsov, V.M. Yevtushenko, E.G. Alieva, T.S. Gromokovskaya, E.I. Pototska, O.V. Fedoseeva

The organization of independent work of students on faculty of histology, cytology and эмбриологии ZSMU

The organization of independent work of students on faculty of histology, cytology and эмбриологии ZSMU is considered.

Key words: lecture hall independent work, outside of lecture hall independent work, cognitive activity, creative activity

Відомості про авторів:

Зідрашко Г.А., к.мед.н., асистент кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

Сирцов В.К., д.мед.н., професор, завідувач кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

Євтушенко В.М., к.мед.н., доцент кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

Алієва О.Г., к.мед.н., доцент кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

Громоковська Т.С., к.мед., асистент кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ;

Потоцька О.Г., асистент кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ

Федосєєва О.В., аспірант кафедри гістології, цитології та ембріології ЗДМУ.

Адреса для листування:

Зідрашко Галина Анатоліївна 69035, м. Запоріжжя, пр. Маяковського, 26, ЗДМУ, кафедра гістології, цитології та ембріології. Тел.: (061) 233-33-74